

A héber nyelv története

BMA-HEBD-201

Biró Tamás

2. Történeti-összehasonlító nyelvészet 1 (családfamodell).

Sémi nyelvészet.

2022. február 16.

Introduction to linguistics (2)

There are many ways of writing the history of a language. One is to describe in detail the changes throughout its existence which affected its sounds, script and spelling, grammar, syntax, and vocabulary. Another is to relate the history of its literature and to characterize the language of the most important works in each period. Or we may follow the contacts the language had with other languages, be it those of geographical neighbours or languages of civilization or religion, and note the influence each of these exerted upon the language with which we deal. Contrariwise, we could observe how our language influenced others, the interest it aroused, and enumerate the outstanding scholars who studied it and the results of their researches. The Hebrew language has been treated, though not exhaustively, in all the ways mentioned.

This little book adopts a different way. It endeavours to outline the links and relations between the Hebrew language and the Jewish people at various periods and to estimate the influence of changes in Jewish social life upon the use and character of the language and the services which it performed for the people in varying circumstances. The tendency of this

Rabin: *A Short History...1973:5.*

Points to note:

- „historiography”
- linguistic levels: phonology, morphology, syntax
- vocabulary
- writing, spelling
- language of sources
- language contacts
- history of the people
- history of the discipline

An over-simplified history of linguistics

		Linguistics is a tool to...	Language belongs to...
Middle Ages	<i>"Philological" linguistics</i>	...analyze (holy) texts.	... a text or author.

An over-simplified history of linguistics

		Linguistics is a tool to...	Language belongs to...
Middle Ages	<i>“Philological” linguistics</i>	...analyze (holy) texts.	... a text or author.
End 18 th and 19 th century	<i>Historical linguistics</i>	... the history of a nation.	... a nation or people.

An over-simplified history of linguistics

		Linguistics is a tool to...	Language belongs to...
Middle Ages	<i>“Philological” linguistics</i>	...analyze (holy) texts.	... a text or author.
End 18 th and 19 th century	<i>Historical linguistics</i>	... the history of a nation.	... a nation or people.
1 st half of 20 th century	<i>Structuralist linguistics</i>	... studying human signs.	... a society, population.

An over-simplified history of linguistics

		Linguistics is a tool to...	Language belongs to...
Middle Ages	<i>“Philological” linguistics</i>	...analyze (holy) texts.	... a text or author.
End 18 th and 19 th century	<i>Historical linguistics</i>	... the history of a nation.	... a nation or people.
1 st half of 20 th century	<i>Structuralist linguistics</i>	... studying human signs.	... a society, population.
2 nd half of 20 th century	<i>Generative linguistics</i>	... studying human brain.	... a brain or a species.

Why interested in linguistics?

Suggestion: whatever you read on linguistics, think about the motivation(s) of the author

- Tool for:

- philosophy
- exegesis:
  - religious or literary
- history
- sociology
- semiotics
- biology, psychology, brain science
- language technology
- language teaching

- Aim in itself:

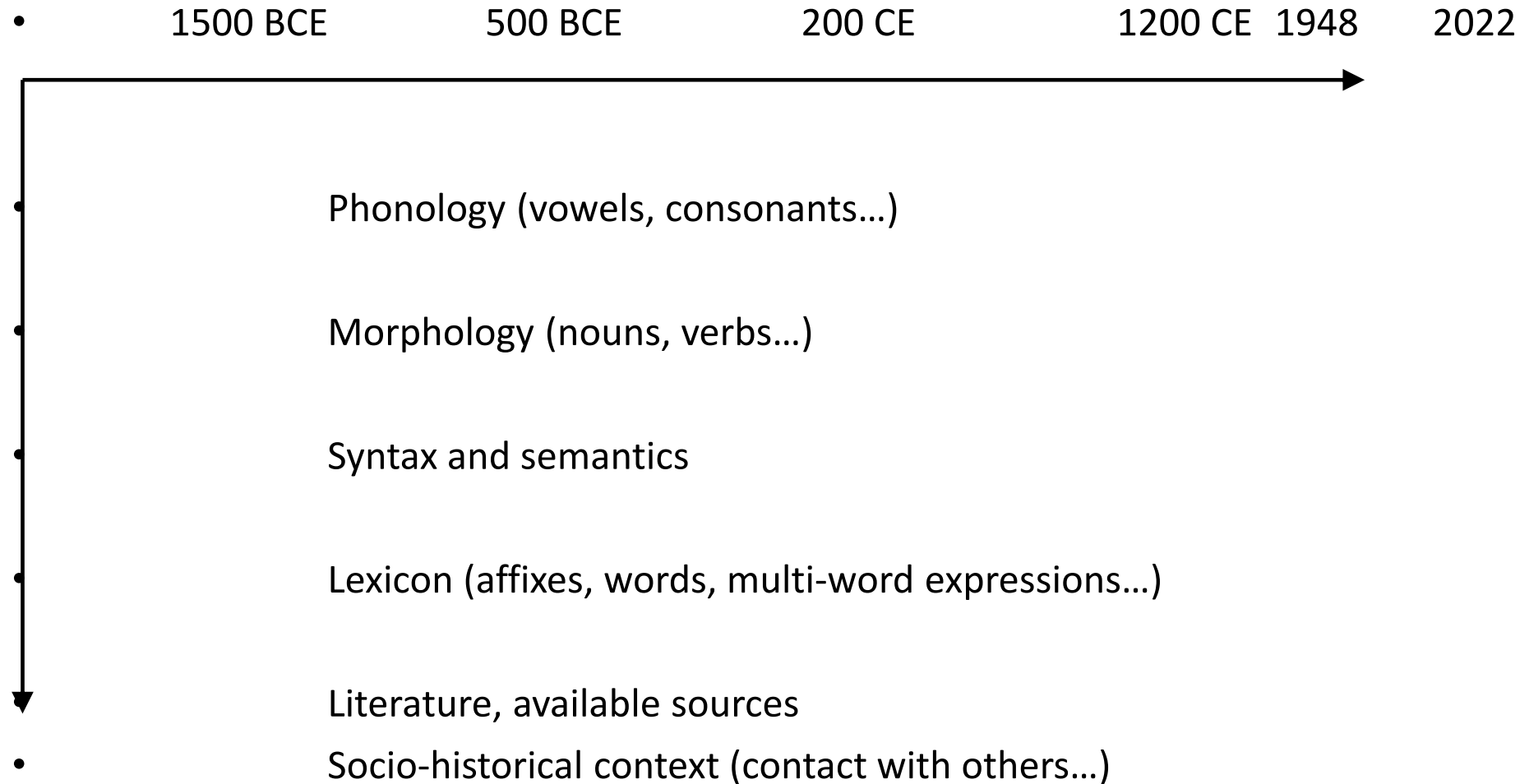
understand language as a system

- expressing thought
- changing in time
- of signs (socially agreed)
- reflecting social facts
- implemented in the brain
- encoding information
- learned/acquired without effort

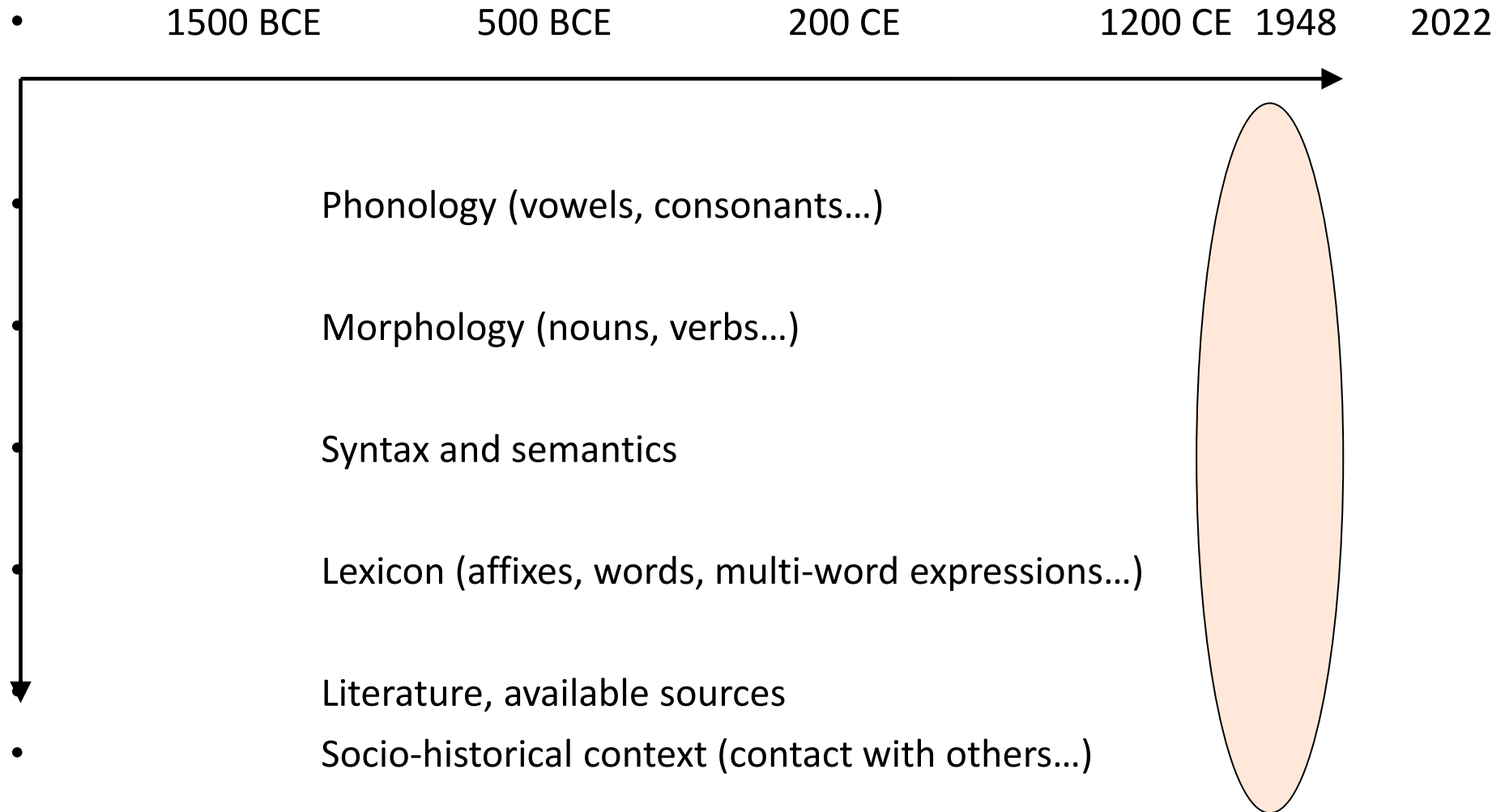
Two dimensions: *synchrony* (one state) vs. *diachrony* (change)

Language as a
complex dynamic
system

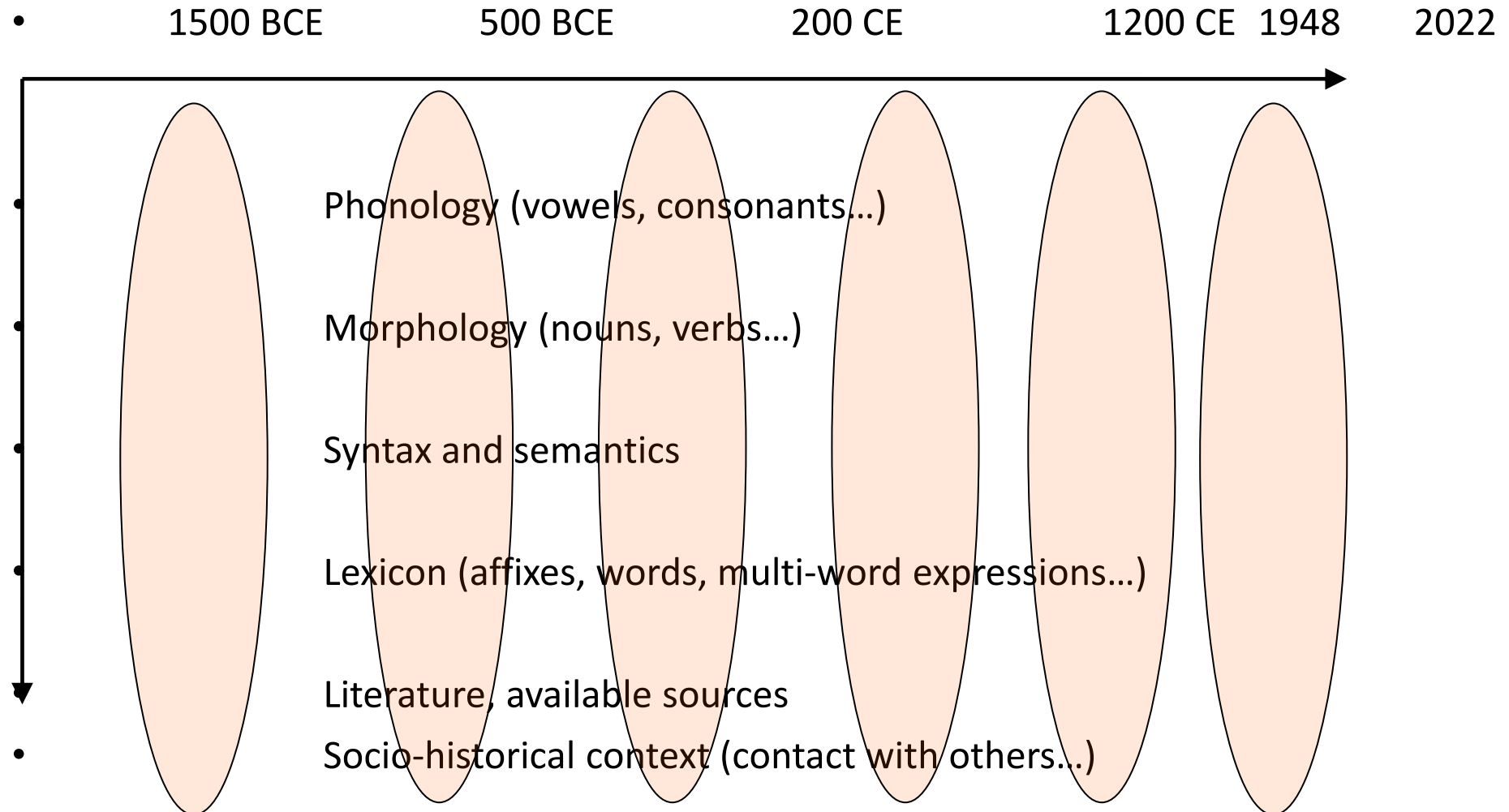
Two dimensions: *synchrony* (one state) *vs.* *diachrony* (change)

State in a
specific time

Two dimensions: *synchrony* (one state) *vs.* *diachrony* (change)

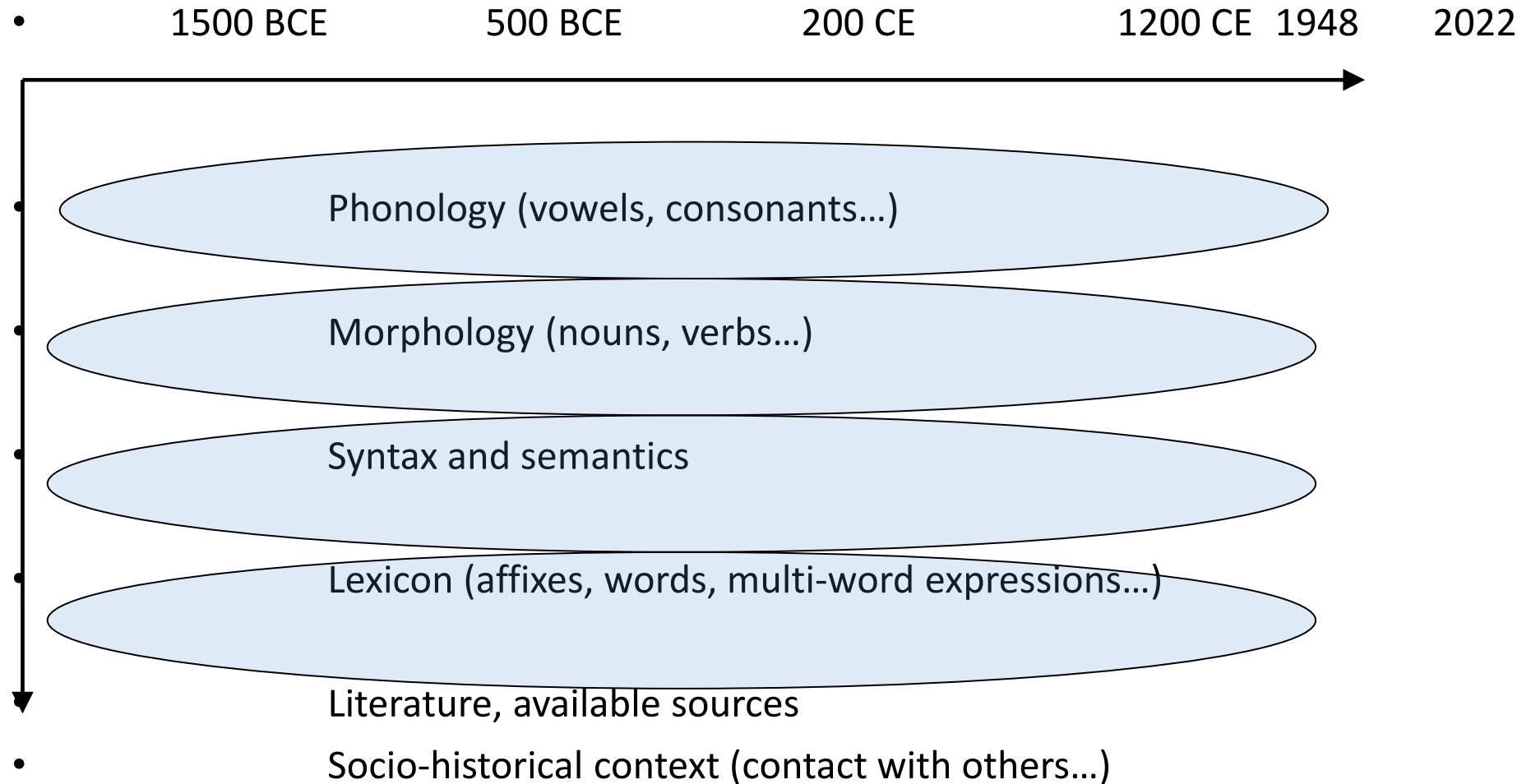
State in a
specific time

Two dimensions:

Change in time

synchrony (one state) vs. *diachrony* (change)

Hebrew: (1+) 4 big periods and sub-periods

0. *Proto-Semitic > *proto-northwest-Semitic > *proto-Canaanite > *proto-Hebrew.
“Family try: *hypothesized ancestors és relatives”
1. Biblical Hebrew (BH): *“Did King David speak the language of the Bible?”*
Pre-classical (PCBH), classical (CBH), late (LBH) + Qumran (QH)
Historical Hebrew ↔ Masoretic Hebrew = Tiberias Hebrew (TH)
2. Mishnaic/Rabbinic Hebrew (RH): tanaitic and amoraic
“A spoken language written”
3. Medieval Hebrew (MedH): *“Dead or alive? The blooming dead”*
4. Modern Hebrew, Israel Hebrew, the Israeli language: haskala, language revival, contemporary IH
“Is the language of Israel evidently Hebrew?”

Further relevant languages

- Aramaic
  - Old Aramaic; Imperial Aramaic; Biblical Aramaic
  - Middle Aramaic; Eastern and Western Late Aramaic(s)
  - Talmudim and certain midrashim; Zohar; liturgy, Haggada etc.
- Judeo-languages / Jewish languages
  - Judeo-Aramaic: from Biblical Aramaic, to Palestinian and Babylonian Jewish Aramaic, to modern Judeo-Aramaic languages.
  - Judeo-Greek: from Hellenism to *Yevanit* (Judeo-modern Greek).
  - Judeo-Arabic, Judeo-Persian, Yiddish, Judesmo/Ladino/Judeo-Spanish...
  - ... and many more Judeo-languages... including the *Karaim* language.

If time permits

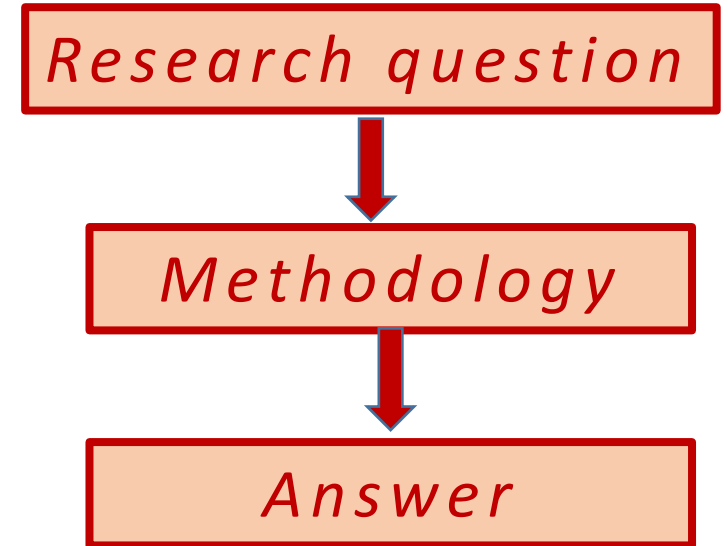
When learning for the exam,
give it some thought.

Introduction to linguistics (3)

The cycle of scientific research

(in theory)

1. Data collection
2. Comparison and analysis of the collected data
3. Interpreting and/or explaining the data
4. Theory construction / interpretive framework
5. Prediction based on theory
6. Testing the prediction: collecting new data
7. Rejection (falsification), corroboration (“it is plausible”) or refining the theory
8. New predictions... new data... etc.

Can it be applied to linguistics?

Sources of linguistics

(Prescriptive linguistics [e^lóíró]: “academic lg”) vs. descriptive linguistics [leíró]

- Contemporary languages:
  - Whatever the native speaker utters / deems correct.
  - Observations and controlled experiments.
  - Adults, children, L2 learners... observed.
- Languages of the past:
  - Only written data. No sound recording. No chance to ask questions or to run experiments.
  - Differences in oral and written modalities. Oral traditions + later redactions? Errors by copyists?
  - Universals: true for all human languages; hence, for past languages, as well?
  - Comparison to related languages (cognates), in our case, to Semitic languages.
  - Inner reconstruction: irregularities originating from regular behavior in the past?

Comparing languages: *connected or not connected?*

Possible causes of similarities between two languages:

- Common ancestor

Proto-Semitic *šalām > Hebrew *šalōm* ~ Arabic *salām*

- Contact linguistics, areal and cultural factors (borrowing:

Hebrew שק ~ English *sack* ~ Hungarian *zsák*; Hb. טלוויזיה ~ Eng. *television*)

- Linguistic universals: [t] in Hebrew, Hungarian, English, etc.

- Language typology: two linguistic genders in Hebrew and French.

- Randomness: Suffix *-i* added to geographic names:

Hebrew ישראלי ~ Hungarian *izraeli*.

NB: notational conventions: [t], ~, *example* 'meaning', *, >

Possible causes of language change

- External factors:
  - Borrowing from neighboring languages[s], such as
    - words (lexical items) borrowed,
    - sounds, semantics distinctions, syntactic structures borrowed.
- External or internal changes:
  - Emergence of a standard / literary / written / official... language.
  - A feature of a dialect, sociolect or other language variety spread in the language.

[*What is a language?* Language, language variety, idiolect]

Possible causes of language change (cont'd)

- Inner changes:
  - Word formation, onomatopoeia, linguistic creativity...

  - „Optimization” of a system: minimal effort AND maximal expressivity.
  - „Optimization” of a system: systematicity, analogy, „what is logical?”, etc.
  - Unfaithful language acquisition by next generation of learners:
e.g., grammaticalization,   e.g., reanalysis of linguistic structures.
- The interaction of inner and external factors:
  - A borrowing triggers an internal change:
e.g., new words → a new sound → restructuring of the phoneme system.

At all times, keep in mind the truth about comparative linguistics, indeed about all of linguistics. Nothing is real except the raw facts of the language, the words people say, the scratching on the rock. All linguistic analysis is fiction or educated guess; all linguistic description is a more-or-less simplified and distorted mapping of the complexities of speech on a sheet of paper. When drawing a conclusion that is elegant and innovative, one should not fall in love with it. Remember, with honesty and humility, that one new fact can reshuffle the cards and force a totally different (but equally elegant) analysis.

Patrick. R. Bennett: *Comparative Semitic Linguistics*, p. 67.

Assignment for this week

Mai órára: olvasandó + házi feladat

1. To read: Kálmán–Trón, 105–120 („Történeti nyelvészet”),
Rabin, 5–24 (Preface, II és III) [+ if possible, also IV]
+ in two-weeks time: Kálmán–Trón, 86–104 („Fonetika és fonológia”)

2. Create a family tree!

- Some features of some fictive languages presented in the following table:
<http://birot.web.elte.hu/courses/2018-nyelvt/hf2.pdf> (and on the next slide).
- Create the family tree of these languages.
- More solutions are possible. Propose arguments for your solution.
- Email to: biro.tamas@btk.elte.hu.
- Deadline: Tuesday noon (12:00).

Lan- guage	Genders (masc., fem., neutral)	Declen- sion	Article front/back	Dual form	Conjugation for number and person	The verb <i>to be</i>	original *<i>k</i> becomes	original *<i>p</i> becomes	original *<i>t</i> becomes	Umlaut
<i>A</i>	3	+	–	+	+		<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>B</i>	3	+	B	+	+	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>C</i>	3	+	B	–	+	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>D</i>	3	+	B	–	+	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>E</i>	3	–	B	–	–	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>F</i>	2-3	–	B	–	–	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>G</i>	2	–	B	–	–	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>H</i>	2	–	B	–	– (+)	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>I</i>	0	–	F	–	– (+)	+	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	(+)
<i>J</i>	2	–	F	–	+	+	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	(+)
<i>K</i>	2	(+)	F	–	+	+	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	–
<i>L</i>	0	–	F	–	–	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	–
<i>M</i>	3	+	F	–	+	+	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>N</i>	3	+	F	–	+	+	<i>k, ch</i>	<i>pf, f, ff</i>	<i>z, s, ts</i>	+
<i>O</i>	3	+	F	–	+	+	<i>k, ch</i>	<i>f, ff</i>	<i>z, s, ts</i>	+

( ) seldom

+ yes

– no

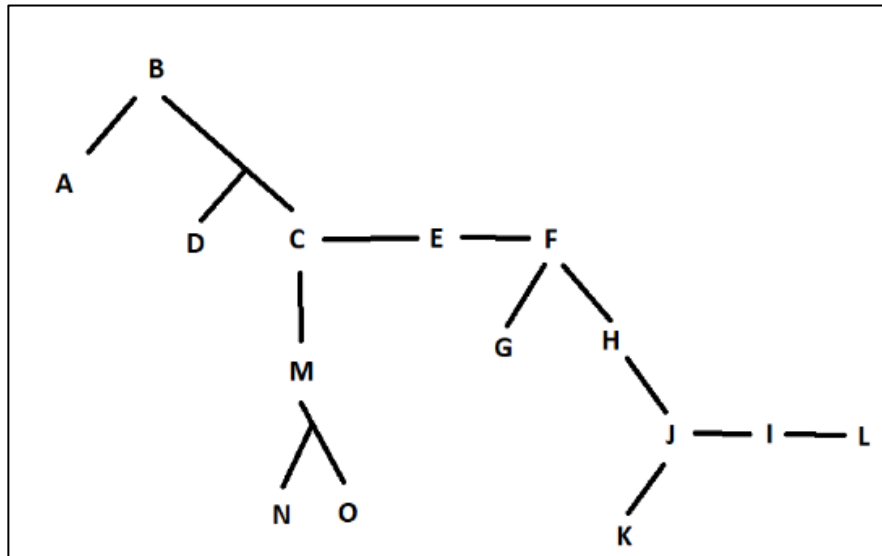
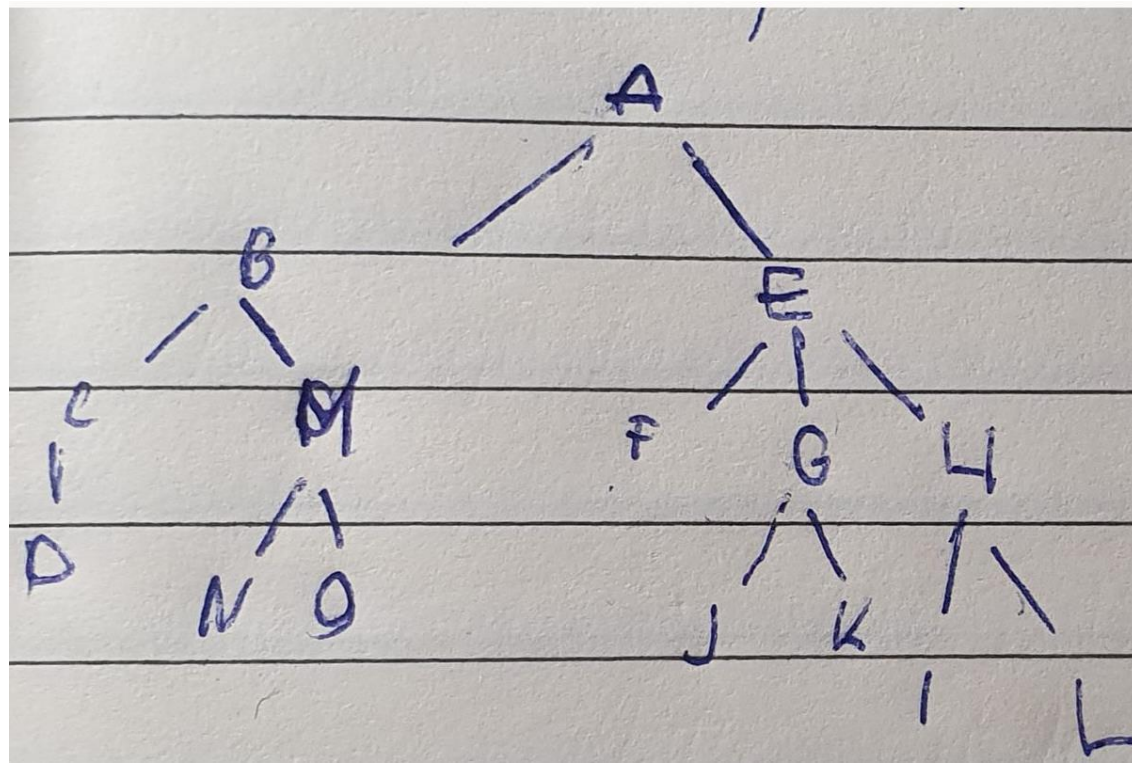
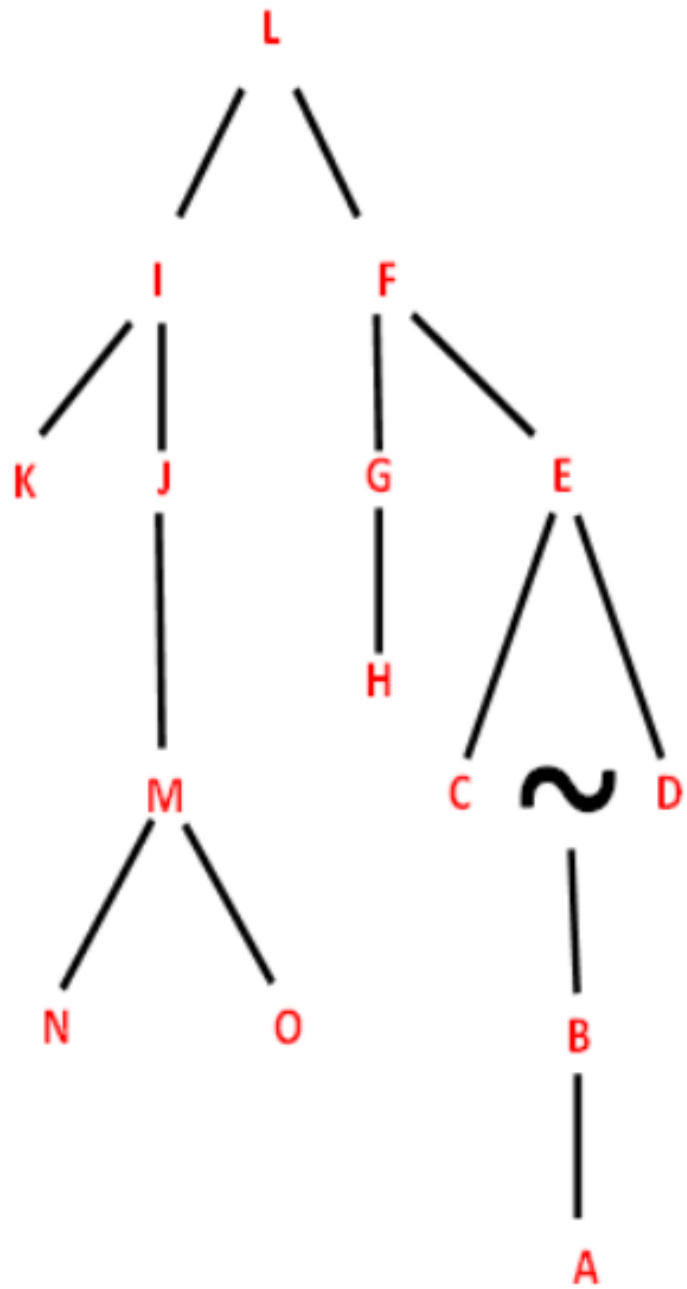
F: article in front of the noun

B: (definite) article after the noun

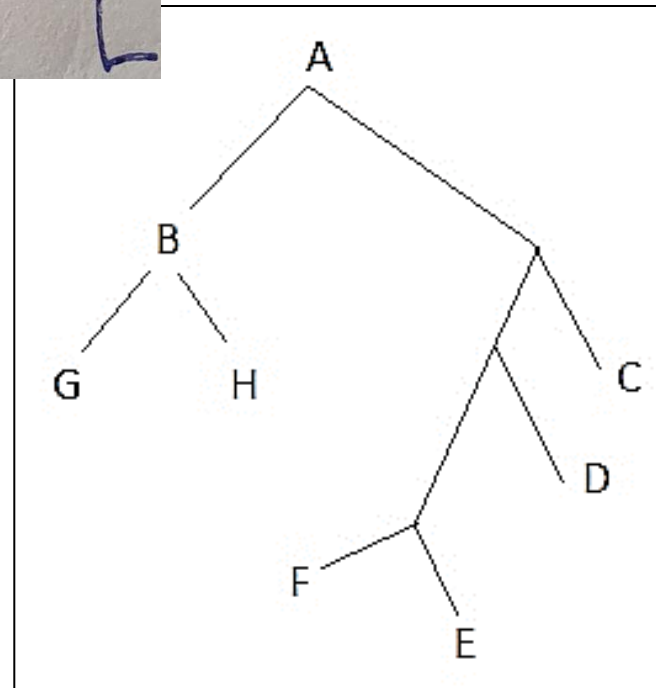

Nyelv	Nemek száma	Főnév-ragozás	Névelő elől/hátul	Dualis	Igei személyragozás	Van létige	eredeti *k >	eredeti *p >	eredeti *t >	Umlaut
<i>A</i>	3	+	–	+	+		<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>B</i>	3	+	H	+	+	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>C</i>	3	+	H	–	+	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>D</i>	3	+	H	–	+	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>E</i>	3	–	H	–	–	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>F</i>	2-3	–	H	–	–	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>G</i>	2	–	H	–	–	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>H</i>	2	–	H	–	– (+)	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>I</i>	0	–	E	–	– (+)	+	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	(+)
<i>J</i>	2	–	E	–	+	+	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	(+)
<i>K</i>	2	(+)	E	–	+	+	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	–
<i>L</i>	0	–	E	–	–	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	–
<i>M</i>	3	+	E	–	+	+	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>N</i>	3	+	E	–	+	+	<i>k, ch</i>	<i>pf, f, ff</i>	<i>z, s, ts</i>	+
<i>O</i>	3	+	E	–	+	+	<i>k, ch</i>	<i>f, ff</i>	<i>z, s, ts</i>	+

( ) ritkán   + van   – nincs   E elől   H hátul

==

Miről szól egy „fa”?

1. szinkrón szemlélet

(A „fa” gyökere felül van, felülről lefelé olvasandó!)

- Tipológia

- Például: a nemek száma szerint a világ nyelvei 5 típusba sorolhatók

<http://wals.info/feature/30A#2/25.5/148.2>

- Hasonlóság alapján történő *klaszterelemzés*

- Például: „távolság” = hány oszlopban különbözik az érték („edit distance”)

C és D távolsága 0.

B távolsága (CD)-től 1.

E és F távolsága (legyen) 0.5. E távolsága (CD)-től 2, B-től 3.

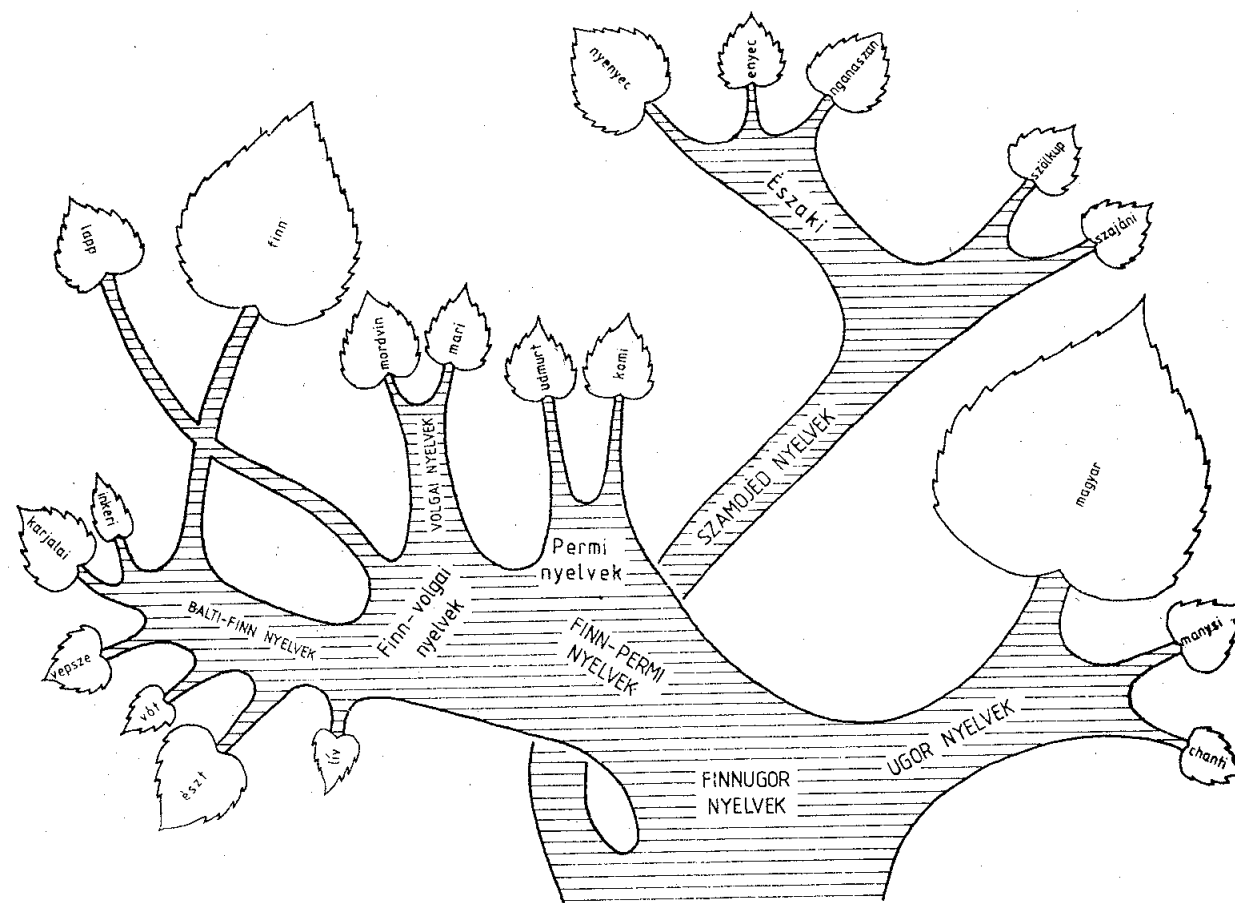
→ javasolt klaszterek: ((B (C D)) (E F))

- ...

Miről szól egy „fa”?

2. diakrón szemlélet

- ...
- „Fa, amiről leválnak ágak”
- Családfa:
  - Szülők (egy vagy több?)
  - Gyermek, testvérek

Diakrón magyarázat:

genetikai leszármazás, családfa

A kép forrása: <http://www.ngkszki.hu/seged/csej-lyesj/tortenet.htm>

Miről szól egy „családfa”?

Ha az A, B,... nyelvek rokonok, akkor

- van egy **közös ősök**, amit szeretnénk (legalább részben) **rekonstruálni**;
- valamint a közös ősből valahogy kifejlődtek a leánynyelvek,
és ezt a **fejlődést** is szeretnénk **megérteni (→ NARRATÍVA)**.
- Az oszlopok jelentése:
  - Vajon egyenlő súllyal vesznek részt? Pl. a nemek száma független a hangtani változásoktól, de a hangtani változások összefüggenek egymással.
  - Milyen irányú változás valószínűbb? Pl. a nemek száma általában csökken.
- Na, és a sorok?

Nyelv	Nemek száma	Főnév- ragozás	Névelő elől/hátul	Dualis	Igei személyragozás	Van létige	eredeti *k >	eredeti *p >	eredeti *t >	Umlaut
<i>Gót</i>	3	+	–	+	+		<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>Óskandináv</i>	3	+	H	+	+	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>Izlandi</i>	3	+	H	–	+	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>Faröi</i>	3	+	H	–	+	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>Nynorsk</i>	3	–	H	–	–	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>Bokmal</i>	2-3	–	H	–	–	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>Dán</i>	2	–	H	–	–	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>Svéd</i>	2	–	H	–	– (+)	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>Angol</i>	0	–	E	–	– (+)	+	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	(+)
<i>Fríz</i>	2	–	E	–	+	+	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	(+)
<i>Holland</i>	2	(+)	E	–	+	+	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	–
<i>Afrikaans</i>	0	–	E	–	–	–	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	–
<i>Alnémet</i>	3	+	E	–	+	+	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	+
<i>Felnémet</i>	3	+	E	–	+	+	<i>k, ch</i>	<i>pf, f, ff</i>	<i>z, s, ts</i>	+
<i>Jiddis</i>	3	+	E	–	+	+	<i>k, ch</i>	<i>f, ff</i>	<i>z, s, ts</i>	+

( ) ritkán   + van   – nincs   E elől   H hátul

*Elárultam, hogy mely nyelvekről van szó.
Befolyásolja a családfát? Miért?*

Problémák

Amit ez a táblázat nem tartalmaz, de fontos még a narratíva szempontjából:

- A vizsgált nyelvek egymással nem egykorúak.
  - Földrajzi elhelyezkedés. Ismert történelmi folyamatok.
  - Szókincs.
-

Milyen elvek segítenek a narratíva megalkotásában? Pl. Hetzron 1976:

- „Principle of archaic heterogeneity”: a közös őállapot morfológiája heterogén volt, a nyelvek homogenizálták a paradigmákat.
- „Principle of shared morpholexical innovation”: a véletlen egybeesés valószínűsége a morfológiai újítások (hasonló hangalak, hasonló funkció) esetén a legkisebb.

Családfaelmélet: néhány gondolat

- ❑ Homogén kiindulási pontot feltételez.
- ❑ Biológiai analógia (Darwin).
- ❑ Divergens, azaz szétágazó családfa („mint Ábrahám és Lót”).
- ❑ Nem feltételez későbbi interakciót a nyelvek között.
- ❑ Felvetés: „hullámszerű kiáramlás a sivatagból”?
  1. Akkád (i.e., 3000 körül, kelet felé)
  2. Ény-i sémi: amurru, majd ugariti és kánaáni (i.e. 2200 körül, északnyugat felé)
  3. Arámi törzsek (i.e. 1100 körül, Szíria felé)
  4. Arabok (a római kortól kezdve, majd i.sz. 7. sz.)
  5. Délarábiai és etiópai (dél felé)

A sémi nyelvek és kontextusuk

gyors áttekintés

Az afroázsiai nyelvcsalád

Afroasiatic language phylum

régebben:

semito-hamita nyelvek

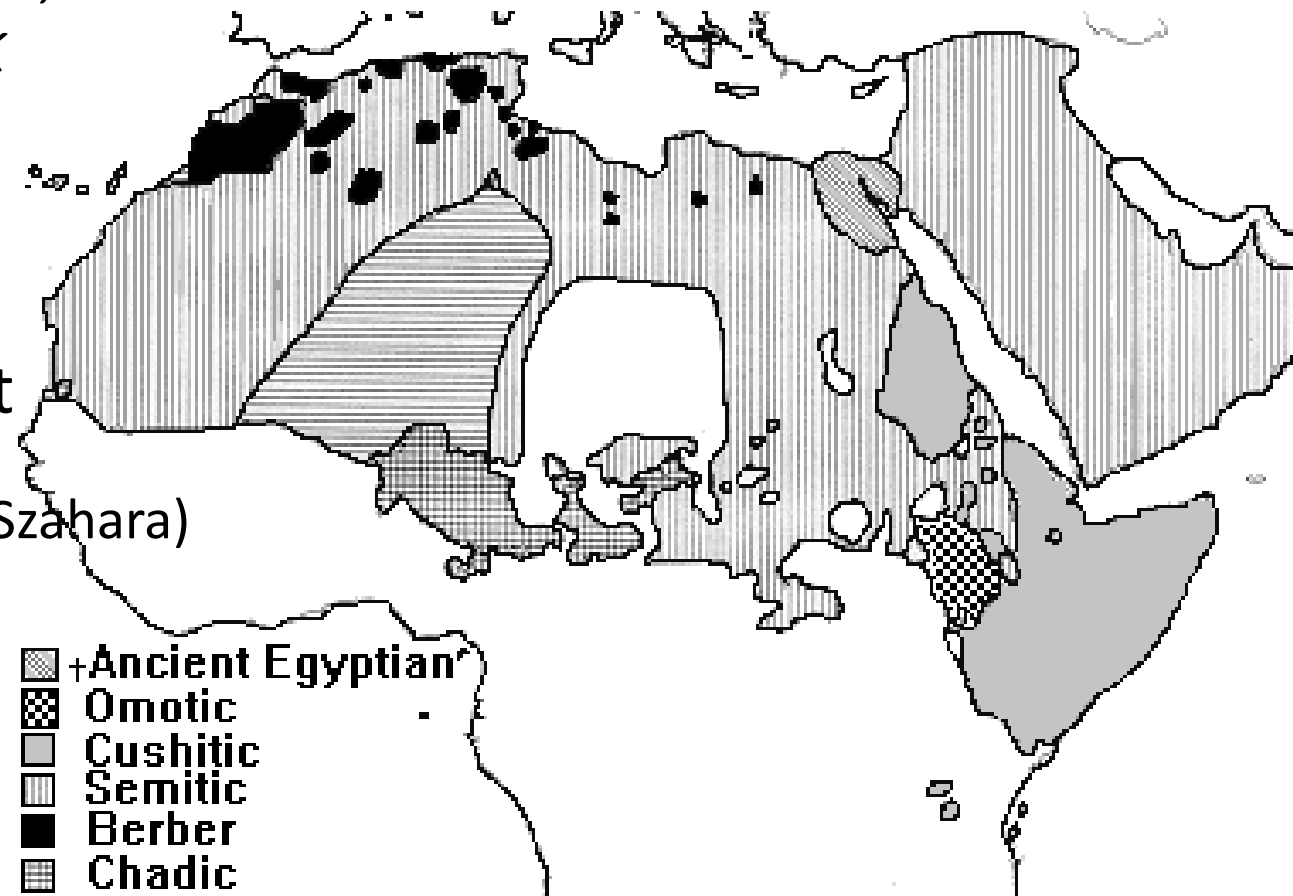
A kép forrása:

http://alma.matrix.msu.edu/african_languages

Az afroázsiai nyelvcsalád, a.k.a. *Afroasiatic language phylum*, régábban: *semito-hamita nyelvek*

- Sémi nyelvcsalád
- Egyiptomi nyelv: óegyiptomi => kopt
- Berbero-líbiai nyelvek (É-Afrika: Atlasz, Szahara)
- Kúsita nyelvek (Kelet-Afrika: Etiópia, stb.)
- Csádi nyelvek (Nyugat-Afrika: pl., *Hausza*)
- Omói/omotikus nyelvek (DNy-Etiópia)

1950: Joseph Greenberg. A hat ág különböző csoportosításait javasolták már.

Volt közös proto-afro-ázsiai ősnyelv? Ha igen, mikor, hol és kik beszélték?

A kép forrása:

<http://linguistics.byu.edu/classes/ling450ch/images/aamap.gif>, adapted from Bomhard 1984:181.

A sémi nyelvek – „gestalt megközelítés”

- A. L. Schlözer 1781.
- Definiálható-e mitől sémi egy sémi nyelv? „Ránézésre sémi” (vö. Bennett, p. 20.)
- Első közelítésben öt-hat-hét nagy csoport:
  1. Akkád
  2. Arámi (szír, neo-arámi nyelvek stb. is)
  3. Kánaáni (héber, föníciai...)
  4. Arab (óészakarab, tulajdonképpeni arab; nabateus, preklasszikus arab, középarab, modern, judeo...)
  5. Ókori (feliratos, epigrafikus) délarábiai.
  6. Modern délarábiai.
  7. Etiópiai sémi (geez, amhara, tigré, tigrinya...)

Semitic languages (1): Akkadian

Mesopotamia

- Sumerian:

A language isolate.

4th -3rd millennium BCE.

- Akkadian:

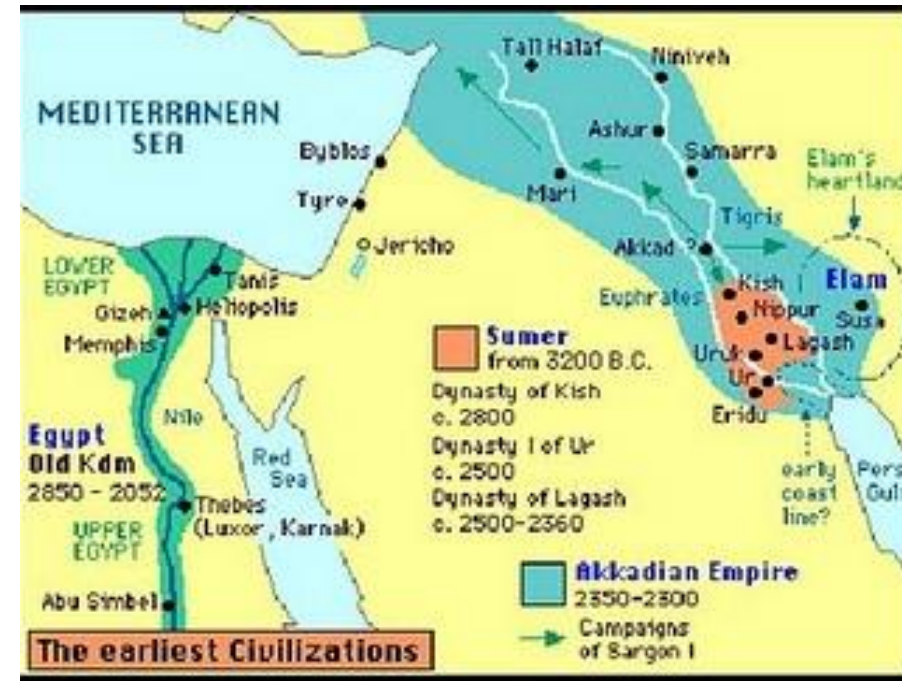
East Semitic language.

Since mid-3rd millennium BCE.

2nd millennium: *lingua franca of the Middle East: Mari, Ugarit, Canaan, Egypt/Tel el-Amarna*

Spoken: until mid-1st mill. BCE

Written: until Roman times.

•Source: <http://edanedanan-pentatonic.blogspot.com/2010/11/10-kerajaan-terbesar-dunia-dalam.html>

Semitic languages (1): Akkadian

- Periods and dialects:

2600-1950 BCE	Old Akkadian	
1950 – 1750/1600	Old Assyrian	Old Babylonian
1500/1600 – 1000	Middle Assyrian	Middle Babylonian
1000 BCE – 600 CE	Neo Assyrian	Neo Babylonian
600 BCE – 50 CE	---	Late Babylonian

- Script: cuneiform (wedges)

-Borrowed from Sumerian

-Syllabic + logograms + determinants

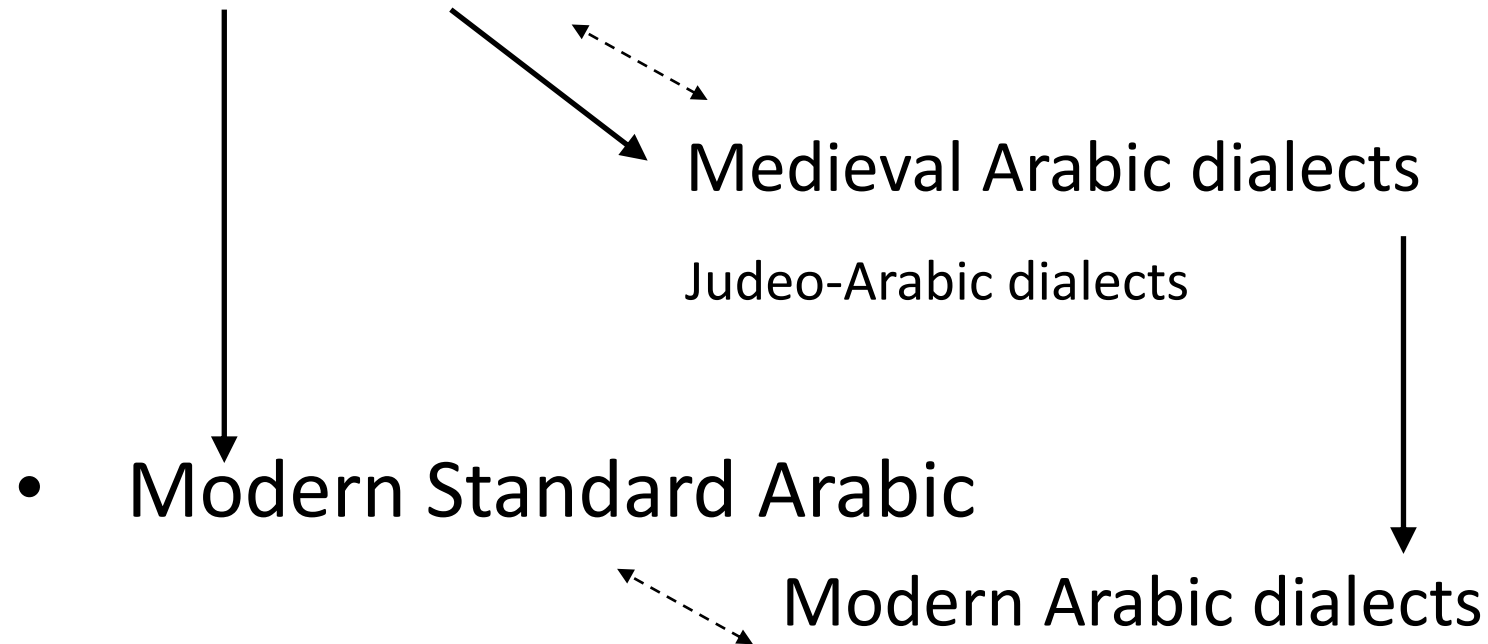
-Polyphonous signs

•Source: <http://www.language-museum.com/encyclopedia/a/akkadian-cuneiform.php>

Semitic languages (2): Arabic

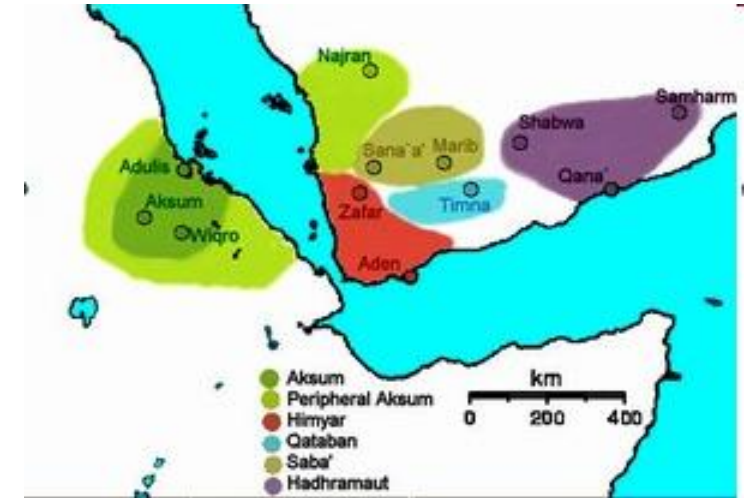
- Pre-Islamic Arabic
- 7th cent. CE: Arabic of Qur'an, Classical Arabic
- Middle Arabic (800-1200)

diglossia!

Semitic languages (3-5): Ethiopian and South-Arabian languages

- Old (Epigraphic) South-Arabian languages:
  - (in Yemen) Sabean, Minaean, Qatabanian, Hadhramautic
- Ethiopian languages:
  - Ge'ez: holy tongue of the Ethiopian Coptic Church(es)
  - Modern Ethiopian Semitic languages: Amharic, Tigre, Tigrinya, and many-many others
- Modern South-Arabian languages (in Yemen & Oman)
  - Mehri, Soqotri, Shehri, Bathari, etc.

Semitic languages (6-7): North-West Semitic

- Ugaritic: 2nd millennium BCE.
- Aramaic: 1st millennium BCE – today
=> Syriac: 1st millennium CE – (today: by Syriac churches)
- Canaanite langs: since 2nd half of the 2nd millennium BCE
  - Tel el-Amarna glosses
  - Phoenician: 1st half of 1st millennium BCE
=> Punic: 1st millennium BCE in Western Mediterranean
  - Hebrew: 1st millennium BCE – today
  - Ammonite, Edomite, Moabite: early 1st millennium BCE

Further Semitic languages:

Amorite (NW-Semitic?), Eblaite (East Semitic?), etc.

A sémi nyelvek – „gestalt megközelítés”

- A. L. Schlözer 1781.
- Definiálható-e mitől sémi egy sémi nyelv? „Ránézésre sémi” (vö. Bennett, p. 20.)
- Első közelítésben öt-hat-hét nagy csoport:
  1. Akkád
  2. Arámi (szír, neo-arámi nyelvek stb. is)
  3. Kánaáni (héber, föníciai...)
  4. Arab (óészakarab, tulajdonképpeni arab; nabateus, preklasszikus arab, középarab, modern, judeo...)
  5. Ókori (feliratos, epigrafikus) délarábiai.
  6. Modern délarábiai.
  7. Etiópiai sémi (geez, amhara, tigré, tigrinya...)

A sémi nyelvek: alcsoportok?

Legelső megközelítés:

Keleti sémi: akkád (és eblai)

Nyugati sémi:

Északnyugati sémi:

ugariti, arámi, kánaáni

Arab

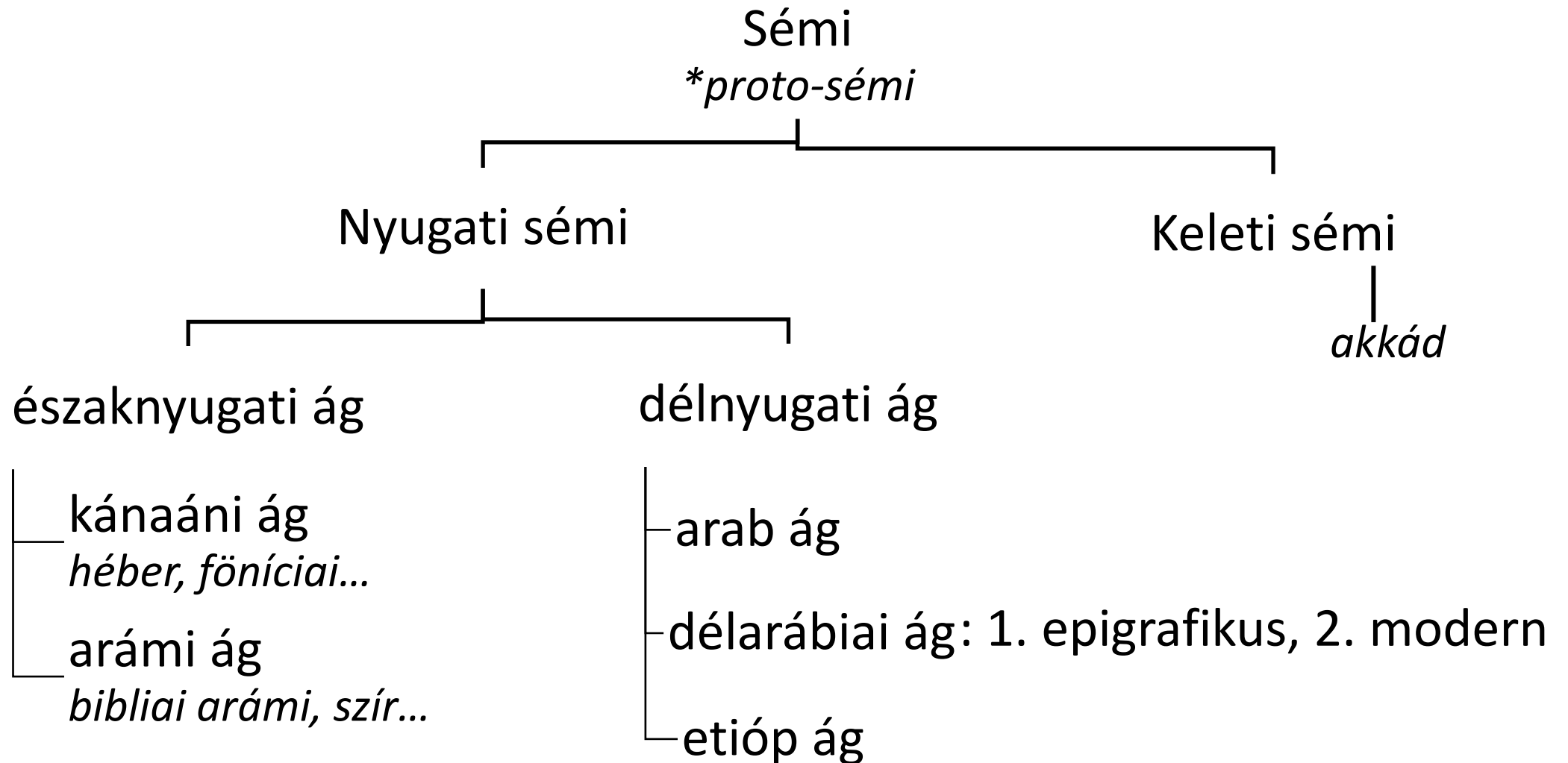
Déli sémi:

Modern délarab, epigrafikus délarab,
etiópiai sémi nyelvek (geez; amhara, tigré, tigrinya...)

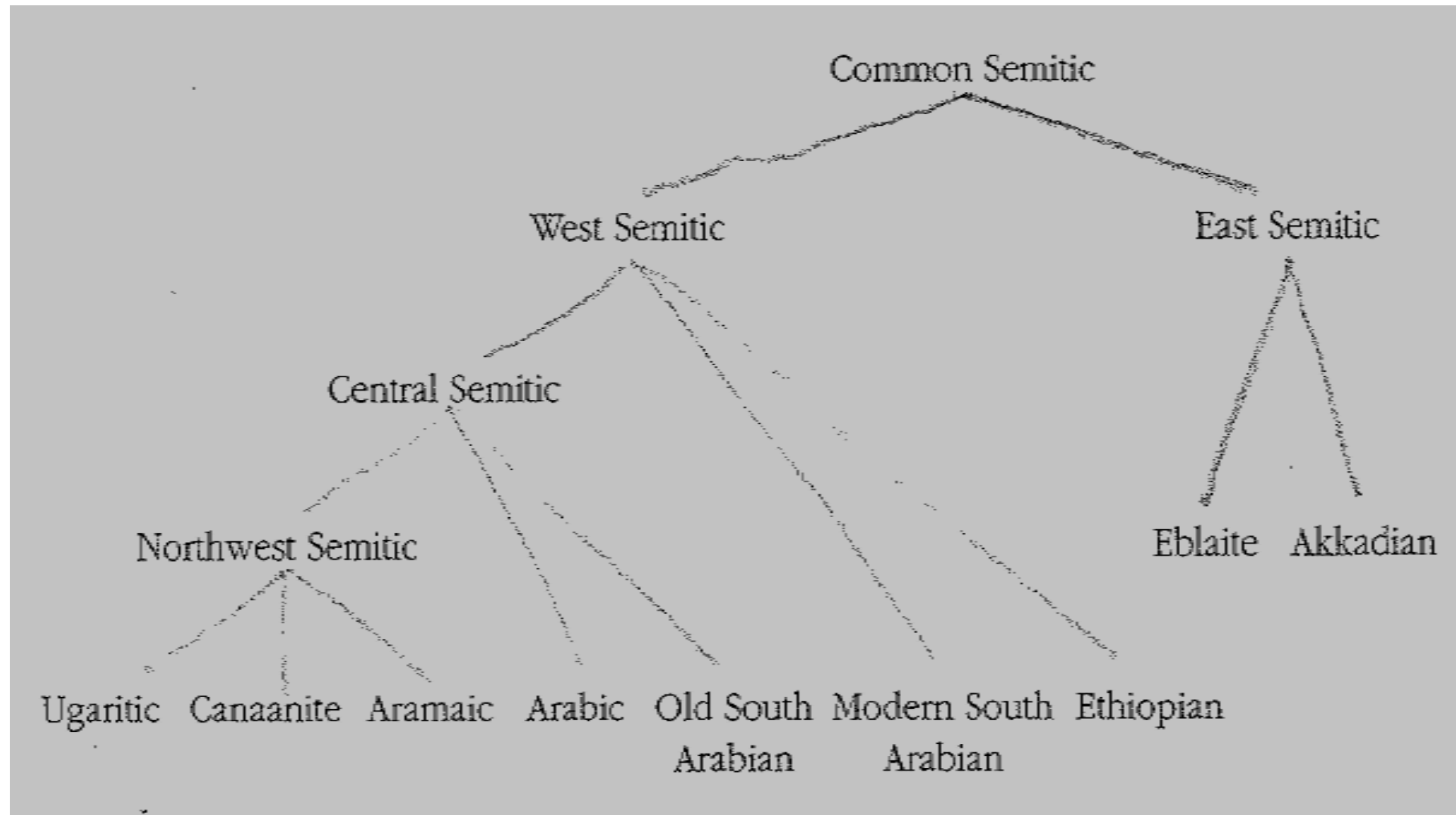
- *Akkád és nyugati sémi nyelvek különválasztása elég egyértelmű.*
- *Északnyugati „tömb”: kánaáni nyelvek + arámi elég egyértelmű.*
- *Eblai besorolása kétséges sokáig.*
- *Déli (délnyugati) sémi nyelvek csoportja: a közelmúltig elfogadott volt, de...*
- *Arab besorolása: visszatérünk rá!*

Sémi nyelvek családfája:

régi, ma már nem elfogadott, elsősorban földrajzi alapú felosztás

Nyelvcsalád és családfa (kb. standard verzió)

Nyelvcsalád és családfa (kevésbé standard verzió)

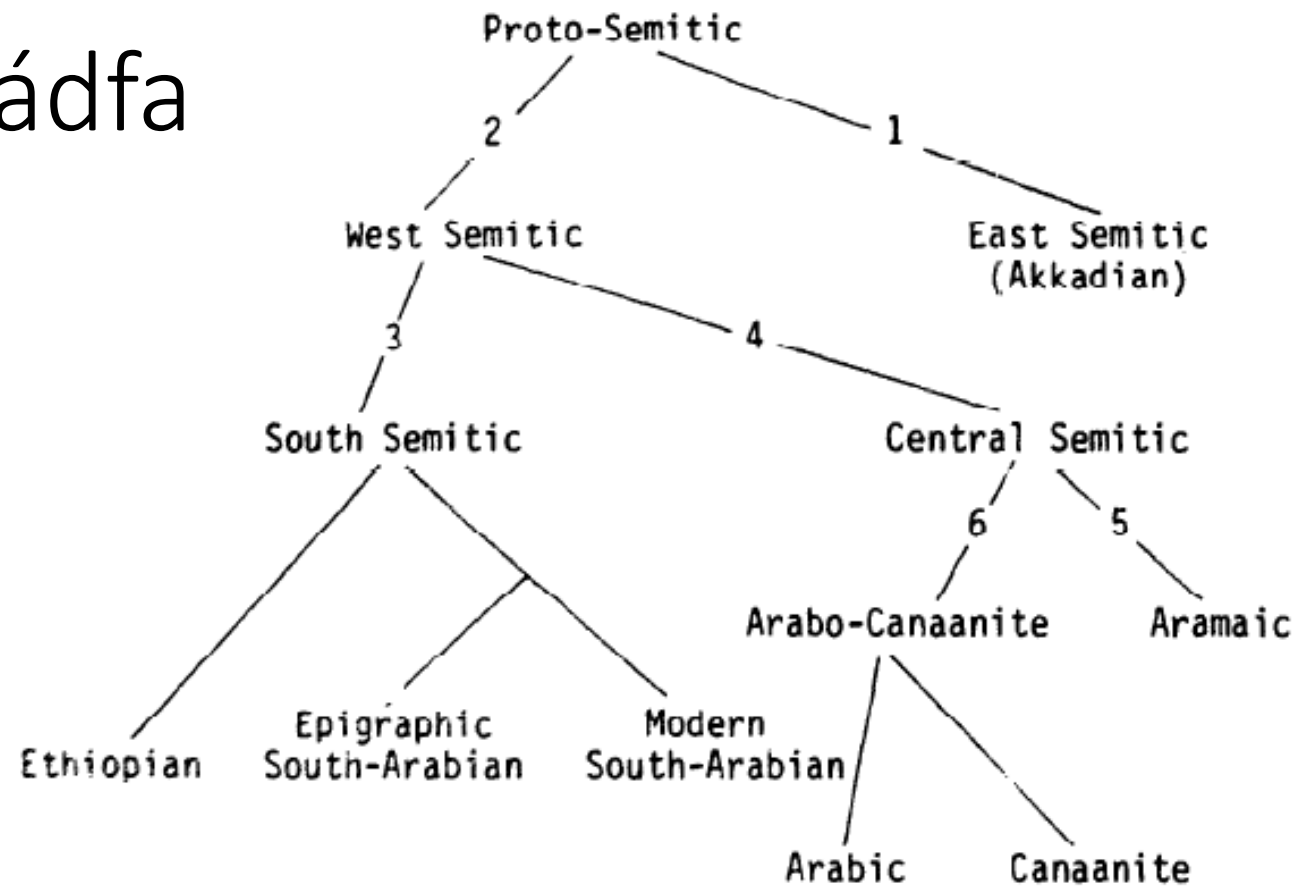

Fig. 2. The genealogical tree of Semitic. 1: Akkadian – archaic in many respects. 2: West-Semitic – innovation: adoption of a suffix-conjugation for the past tense (4.2.2). 3: South-Semitic – innovation: Generalization of *-k-* in the past tense (2.1), generalization of a closed vowel in verbal prefixes (2.2). 4: Central Semitic – innovation: adoption of Jussive *+u* for the nonpast (4.2.3), generalization of *-t-* in the past tense (2.1), generalization of the same vowel for verbal prefixes in one verb (2.2). 5: Aramaic – archaic feminine plural (4.1). 6: Arabo-Canaanite – innovation: adoption of *-na* as a feminine plural ending in verbs (4.1).

Robert Hetzron: Two principles of genetic reconstruction. *Lingua* 38.2 (1976): 89-108.

Take-home message: családfamodell

- Szinkrón nyelvészet: a nyelv állapota adott időpontban
családfa = tipológia, csoportosítás, a hasonlóság mértéke alapján
- Diakrón nyelvészet: a nyelv változása időben
családfa = narratíva a nyelvek fokozatos differenciálódásáról:
ágak szétválása egy hipotetikus közös ősből kiindulva.
- Történeti-összehasonlító nyelvészet: mi a legplauzibilisebb narratíva?
- Fontos: a nyelvek története $\neq$ a nyelvet beszélő népek történetével,
vagy a nyelvet beszélő nép kultúrájának, stb. a történetével!

*Köszönöm a figyelmet, és
viszlát jövő szerdán!*